

Trần Văn Trạch

Một Cựu Học Sinh Tài Ba

(Trích gia trang “Nam Kỳ Lục Tỉnh”, với sự đồng ý của tác giả)

Bài của Võ Văn Nhung

Đôi với khán thính giả miền Nam, anh Trần Văn Trạch là một quái kiệt. Từ thành thị đến thôn quê, ai lại không nghe tên tuổi Trần Văn Trạch với bài hát bất hủ *Xổ Số Kiến Thiết Quốc Gia*. Nhưng ít ai được biết, vào thời đệ nhị thể chiến, tức là cách nay nửa thế kỷ, khi còn là một thư sinh ở *Collège de Mytho*, anh Trạch đã là thần tượng tí hon của trường.

Tượng Trần Văn Trạch
(Điêu khắc gia Phạm Thế Trung)

Anh Trạch vào *Collège de Mytho* năm 1938. Vào dịp lễ phát phần thưởng đầu tiên năm đó, cả trường từ năm thứ nhứt đến năm thứ tư đều ngạc nhiên thích thú khi thấy xuất hiện trên sân khấu một ca sĩ *cây nhà lá vườn* với một giọng hát thiên phú, trầm ấm, giống như lối *ca mùi* của vọng cổ miền Nam và các bài hát trữ tình tiếng Pháp mà học sinh đương thời ưa chuộng. Anh đã ca bài vọng cổ *Văng vẳng tiếng chuông chùa* của đệ nhứt tài tử thời đó là Năm Nghĩa, mà các cựu học sinh cao niên chắc hẳn còn nhớ đến. Sau đó anh đã hát bài *Le petit mousse* của đại danh ca Tino Rossi. Nếu nhắm mắt lại để nghe thì tưởng là Tino Rossi hát thật, còn mở mắt ra thì cũng tưởng là Tino Rossi đến hát vì khi ra sân khấu, anh Trạch mặc giống như Tino Rossi với áo sơ mi dài, tay rộng, *satin* sáng chói thường lá màu xanh hay màu cà tím, cổ cũng choàng khăn màu. Giọng ca thiên phú, lối trang phục cùng với các bài ca anh

hay hát như *Si tu reviens, Marinella, Il pleut sur la route...* đã tạo cho anh biệt danh là *Tino Rossi indochinois*. Khi anh có dịp sang Pháp trình diễn vào năm 1961, Tino Rossi đã đích thân đến Paris để bắt tay ngưỡng mộ người tài tử Việt Nam có giọng ca giống mình.

Ngay sau buổi lễ phát phần thưởng năm đó, anh Trạch đã trở thành thần tượng của tất cả học sinh trong trường. Ngay cả ông Hiệu Trưởng Jalat cũng đã ngợi khen tài ba chớm nở của anh học trò trẻ mới vào trường. Và từ đó, học sinh Trần Văn Trạch trở thành *con cưng* của ông Hiệu Trưởng. Ông này đã sốt sắng quảng bá tài nghệ của Trần Văn Trạch ra ngoài khỏi vòng thành nhỏ hẹp của nhà trường. Trong các buổi lễ do các ông Tây bà đầm tổ chức ở thành phố Mỹ Tho (đỉnh Tỉnh Trưởng, Xẹt Tây...) anh Trạch đều được mời đến để giúp vui.

Với bản tánh hiền hòa của anh, nên mặc dù anh được ông Hiệu Trưởng cưng như trứng mỏng, anh không bao giờ tự kiêu, luôn luôn khiêm tốn, dễ thương với tất cả mọi người. Anh lại còn là học sinh gương mẫu, được chấm *hạnh kiểm*

đáng được noi gương. Tâm hồn nghệ sĩ và lãng mạn của anh đã được thể hiện một cách hồn nhiên. Vào những đêm trăng sáng, anh thường tìm đến một góc vắng ở sân trường, dưới bóng cây bàng, để một mình vừa ngắm trăng, vừa thành thót hát lên những bài hát trữ tình. Trong những lúc đó, các bạn học đều đứng xa để nhìn anh và thưởng thức giọng ca ngọt ngào của anh, sợ rằng đến gần anh sẽ cụt hứng.

Đến năm học thứ ba, nghệ thuật của anh càng thêm điêu luyện. Vào một đêm không trăng, nhà trường tổ chức văn nghệ ngoài trời, sân khấu đặt ở sân banh. Đêm không trăng nhưng đầy sao sáng, anh Trạch đã tuyệt diệu ca bài *Tant qu'il y aura des étoiles* của Tino Rossi. Nghe xong, ai cũng nghĩ Trần Văn Trạch là một ngôi sao sáng đang lên, sáng chói như sao trên trời đêm đó. Kỷ niệm chung sống nội trú với anh Trạch dưới mái trường Mỹ Tho thật đầy thú vị.

Rồi sau bốn năm dôi mài kinh sử, vui buồn lẫn lộn, anh thơ sinh nghệ sĩ Trần Văn Trạch chia tay các bạn để đi vào cuộc đời, chọn lựa một con đường đặc biệt để đưa anh sau đó thành ngôi vị *quái kiệt* của nền tân nhạc Việt Nam.

Mặc dầu tiểu sử của Trần Văn Trạch đã được nhiều tài liệu, báo chí ghi chép, nhưng nhân dịp nhắc lại các kỷ niệm thuở ấu thời, tưởng cũng nên nhắc lại đôi dòng về người nghệ sĩ tài ba này.

Trần Văn Trạch tên thật là Trần Quang Trạch, sinh ngày 10-5-1924 tại Mỹ Tho. Anh đã lớn lên bên bờ sông Sầm Giang, Vĩnh Kim, trong một gia đình năm đời nhạc sĩ cổ truyền. Anh lại thiên phú về nhạc Tây phương và tân nhạc để tự mở cho anh con đường nhạc hài hước mà anh là nghệ sĩ tiên phong.

Các bài hát của anh sáng tác ngã về đau khổ của cuộc đời mà anh đã đưa vào một triết lý nhẹ nhàng để buột miệng cười thay tiếng khóc, triết lý cho người và cũng riêng cho anh. Anh thường bảo: *Người chiến sĩ oai hùng hy sinh giúp nước, tôi, một nghệ sĩ không làm gì nhiều, chỉ ước nguyện mang đến cuộc đời những giây phút ưu tư dù chỉ trong khoảnh khắc.*

Nói đến anh Trần Văn Trạch là phải nói đến tài nhái tiếng động của anh (đặc biệt tiếng máy bay, tiếng mô tô, tiếng súng bắn...) với các bài *Tai nạn*

téléphone, Chiếc đồng hồ tay, Cây bút máy, nhưng ai cũng vừa khóc vừa cười với bài *Xe lửa mừng năm*. Ngoài tài năng độc đáo trên sân khấu, anh Trần Văn Trạch đã đóng nhiều công sức và sáng tạo cho việc phát triển nền tân nhạc Việt Nam.

Anh đã khai mở việc tuyển lựa tài tử từ năm 1942 để tìm tài năng mới. Anh đã kết hợp những ban nhạc lẻ tẻ để khai sinh ba chữ *Đại nhạc hội* năm 1948. Anh đã có sáng kiến đem tân nhạc ghép vào rạp chiếu bóng để nền tân nhạc theo đó tiến lên.

Anh còn có biệt tài điều khiển chương trình văn nghệ, đã sáng lập và điều khiển ban Sầm Giang trên đài phát thanh Pháp Á vào năm 1950. Anh đã được giải thưởng và huy chương trong một kỳ thi có 40 sắc tộc tại Paris với bài *Mùa thu chết* lời Pháp và là người Việt Nam đầu tiên hát trên đài truyền hình Pháp năm 1986.

Anh cũng là người đầu tiên đưa hoạt cảnh lên sân khấu, đập một chiếc *cyclo* thật, bốp chuông inh ỏi, đầu đội nón lá rách cũ, quần xắn lên đến đầu gối và dí dõm hát những câu bình dân, giản dị đúng theo bản tính con người anh.

*Có cô nào muốn đi chợ mới ... nè
Có ông nào muốn đi Chợ Lớn ... nè*

Ngần ấy tài năng cũng chưa kềm hãm được ước vọng văn nghệ của anh khi anh còn là đạo diễn cho nhiều bộ phim Việt Nam như *Ông Hoàng Ốc, Mực Liên Thanh Đề, Trương Chi Mỵ Nương...*

Hình ảnh của Trần Văn Trạch thời đó được nhận diện ở khắp nẻo đường thành phố là một chàng nghệ sĩ có mái tóc dài đến vai (*Tóc Trần Văn Trạch* có nghĩa là tóc dài), ngồi trên chiếc xe *cũ nhứt Sài Gòn*, xịt màu tùm lum với hàng chữ to tướng: *Đại nhạc hội! Hay lắm! Hay lắm!* Anh luôn luôn nghiêng mình chào đáp mọi người với tiếng nói khe khẽ như đọc kinh và nụ cười *buồn bất hủ của anh*. Với phong thái hiền hòa cổ hữu thể hiện từ thuở còn ở trường Mỹ Tho, anh Trạch đã được các nghệ sĩ xem như ruột thịt và anh được gọi là *Chú Ba Trạch* hay *anh Ba Trạch*.

Hôm nay, anh Trần Văn Trạch đã vĩnh viễn ra đi nhưng biệt danh quái kiệt Trần Văn Trạch vẫn còn trong tâm khảm của mọi người Việt Nam, dù ở bất cứ phương trời nào.

Võ Văn Nhung

*Một bạn đồng môn 1938-42
để tưởng niệm người bạn quá cố*